

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE TEKNOLOJİK GELİŞME VE OLANAKLARDAN YARARLANMA

Yrd. Doç. Dr. Şefik YAŞAR*

Giriş

Bilim ve teknolojideki hızlı değişme ve gelişmeler, toplumsal yapıyı etkilemek suretiyle eğitimin amaçlarında, yöntemlerinde ve öğretmenin geleneksel rollerinde değişmelere yol açmaktadır. Örneğin, çağdaş eğitim ilkelerine göre görev yapmak durumunda olan bir öğretmen, öğretme-öğrenmeyi gerçekleştirmekten daha çok ortam üstlenen bir kaynak kişi durumundadır (Oğuzkan, 1987, s. 363). Üstlendiği yeni roller, "Milli Eğitim mekanizmasının motoru" (Varış, 1983, s. 7) olarak tabir edilen öğretmenin eğitim sistemi içindeki konumunu daha önemli kılmakta ve dikkatlerin öğretmen yetiştirme üzerinde toplanmasına neden olmaktadır. Bilim ve teknolojideki hızlı değişme ve gelişmeler, genelde, eğitime çağdaş bir görünüm kazandırırken, özelde, öğretmen yetiştirme sistemini de etkilemekte; bunun sonucu olarak, öğretmen yetiştirmede teknolojik gelişme ve olanaklardan giderek artan bir biçimde yararlanma yoluna gidilmektedir. Öğretmen yetiştirmede teknolojik gelişme ve olanaklardan yararlanılması ve bunun ülkemize yansımaları ne durumdadır? Bu yazı ile bu soruların cevaplandırılması amaçlanmıştır.

Öğretmen Yetiştirmede Teknolojik Gelişme ve Olanaklardan Nasıl Yararlanılmaktadır?

Bilindiği üzere teknoloji, kuramsal bilgilerin uygulamaya konulması yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Çağa damgasını vuran teknoloji, uygulandığı sektörlerde yeniliklere yol açmakta ve günlük yaşantıyı büyük ölçüde etkilemektedir. Nitekim, teknolojinin ürünü olarak ortaya çıkan radyo, televizyon, projeksiyon makinesi, teyp, video, bilgisayar vb. teknolojik gelişmeler öğretme-öğrenme süreçlerinde yeni ufuklar açmış ve öğretimi destekleyici ortamlar olarak eğitim alanında yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Hızal, 1983, s. 278).

(*) Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

Öğretmen yetiştirmede de bu teknolojik gelişme ve olanaklardan yararlanma yoluna gidilmiş; böylece, öğretme-öğrenme etkinkileri daha verimli ve daha ilginç bir duruma getirilmiştir. Farklı özelliklere sahip bu teknolojik ortamların sağladıkları olanaklar sayesinde kuşkusuz daha kaliteli öğretmenlerin yetiştirilmesi mümkün olabilecektir.

Diğer taraftan, çağın teknolojisi olarak eğitim literatürüne giren uzaktan öğretim sisteminden de, öğretmen yetiştirmede yararlanılmaktadır. Özellikle öğretmenlerin hizmet-içi eğitiminde gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Çin, Japonya, Hindistan, İran, Türkiye, Pakistan Venezuela vb.) uzaktan öğretim uygulamasına başvurmaktadır. Kuşkusuz, bu ülkeler öğretmenlerini uzaktan öğretim sistemiyle yetiştirirken radyo, televizyon, video vb. teknolojik ortamları devreye sokarak bu ortamların sağladıkları eğitsel faydalardan yararlanmaktadırlar. Böylece çok sayıda öğretmen, en gelişmiş teknoloji işe koşulmak suretiyle uzman kadrolar tarafından en ekonomik biçimde görevinin başından ayrılmaksızın hizmet-içi eğitimden geçebilmektedir.

Çağdaş bir eğitim teknolojisi yaklaşımı olarak görülen "programlı öğretim"den de, öğretmenin hem hizmet öncesi hem hizmet-içi eğitiminde yararlanmak olası gözükmektedir. Programlı öğretim, geleneksel yöntemlere tepki olarak geliştirilmiş bir öğretme öğrenme yöntemidir. Bu yöntem ile öğretim öğrencilerin pasif alıcı oldukları öğretmen merkezli durumdan etkin katılımın sağlandığı öğrenci merkezli duruma dönüşmüştür.

Programlı öğretim; öğrencinin öğrenme sürecine etkin biçiminde katılmasını, bireysel öğrenme hızına göre ilerleme kaydetmesini ve öğrenme sonucunun anında kontrol edilmesini sağlayan bir öğrenme yöntemidir. Bu yöntemle göre hazırlanacak öğretme-öğrenme materyalleri ile öğretmen adayları ve görevdeki öğretmenler farklı bir yöntemle öğrenme olanağına kavuşacaklardır. Böylece, öğrenmedeki tek düzelik ortadan kalkacak ve dersler daha ilginç bir duruma gelecektir. Aynı zamanda görev başındaki öğretmenler, görevlerinin başından ayrılmaksızın, kendi kendilerine bilgilerini tazeleme ve geliştirme olanağına kavuşacaklardır (Alkan, 1977, s. 245-281; Hızal, 1987, s. 131).

Çağa damgasını vuran teknolojinin en gelişmiş aracı bilindiği üzere bilgisayardır. Eğitim açısından önemli bir potansiyele sahip olan bilgisayardan da öğretme-öğrenme süreçlerinde yararlanılmaktadır. Bu araç, bütün öğrencilere bireysel öğrenme hızları ölçüsünde bir çalışma temposu izlemelerine olanak sağlayarak öğrenmeyi öğrenci-merkezli kılmaktadır (Teker, 1987, s. 389). Öğretmen yetiştirmede de kuşkusuz bilgisayardan yararlanma yoluna gidilmektedir.

Örneğin, öğretmenin hizmet öncesi eğitiminde bilgisayardan; 1) Ders sunu aracı, 2) Öğrenilenleri destekleme aracı ve 3) Özel öğretmen olarak yararlanılması olası görülmektedir.

Öğretmenlerin hizmet-içi eğitiminde de, bilgisayar devreye sokulmaktadır. İngiltere'deki Açık Üniversite (Open University) örneğinde olduğu gibi, bilgisayar eğitim programları hazırlanmakta ve öğretmenler bu programlar ile eğitilmektedir. Nitekim, bu yolla İngiltere'de altmış bin öğretmen eğitilmiştir (Hızal, 1989, s. 63).

Sonuç olarak, çağın öğretmenini yetiştirmede teknolojik gelişme ve olanaklardan en etkin biçimde yararlanmak olası görünmektedir.

Teknolojik Gelişme ve Olanaklar Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarına Nasıl Yansımaktadır?

Batı Dünyasının eğitim sisteminde etkin bir biçimde kullanılan teknolojik gelişmeler (radyo, televizyon, video, bilgisayar vb.), bugün Türk Eğitim Sisteminde de benimsenmeye başlanmıştır. Türk Eğitim Sisteminin esaslarını yeniden düzenleyen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun onüçüncü maddesi bilimsellik ilkesine ayrılmıştır. Bu ilkeyle, her derece ve türdeki ders programları ve eğitim yöntemleriyle ders araç ve gereçlerinin, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke gereksinmelerine göre sürekli olarak geliştirileceği belirtilmiştir (METK, 1973). Kısacası bu madde, Türk Eğitim Sisteminin bilimsel ve teknolojik esaslara göre yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Öte yandan, eğitim hizmetlerinin götürülmesinde, teknolojinin olanaklarından yararlanılması gerektiği konusu ülkemizde devlet politikası olarak da benimsenmiştir. Nitekim Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, "eğitim teknolojilerinden eğitimin her kademesinde, öncelikle eğitimin niteliğini ve kapasitesini artırmak amacı ile araştırmalar yapılacağı ve elde edilen sonuçların uygulamaya konulacağından sözedilmektedir (Hızal, 1989, s. 80).

31 Aralık 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan hükümet programında da, her düzeydeki eğitim-öğretim etkinliklerinde, başta televizyon ve bilgisayar olmak üzere teknolojinin olanaklarından ileri düzeyde yararlanılacağı belirtilmektedir (Resmi Gazete, 31 Aralık 1987).

Gerek yasa gerekse hükümet programları, eğitimde teknolojik gelişme ve olanaklardan en geniş biçimde yararlanılması gerektiği sonucunda birleşmektedirler. Nitekim öğretmenlerin hem hizmet öncesi hem de hizmet-içi eğitiminde, söz konusu teknolojik ortamlardan olanaklar ölçüsünde yararlanma yoluna gidilmektedir. Örneğin, yabancı dil öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitiminde radyo, televizyon ve video gibi teknolojik ortamlardan geniş ölçüde yararlanılmaktadır.

Ayrıca, öğretmenlerin hizmet-içi eğitiminde de, çeşitli teknolojik araçlar kullanılmaktadır. Örneğin, Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezinin (FRTEM) uygulamaları, öğretmenlerin bilgilerini tazelemede önemli ölçüde rol oynamaktadır. Bu kurumun hazırladığı programlar, öğrencilere, çeşitli konulara ilişkin bilgi verirken, öğretmenlere de öğretme-öğrenme yöntem ve teknikleri konusunda rehberlik yapmaktadır.

Uzaktan öğretim sisteminden de, öğretmen eğitiminde, özellikle, öğretmenlerin hizmet-içi eğitiminde geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Nitekim, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun bütün öğretmenlerin yüksek öğretimden geçmiş olmalarını zorunlu kılması, ilköğretim kurumlarında görev yapan 130.000'in üzerindeki ortaöğrenimli öğretmene yüksek öğretim olanağı sağlama konusunu gündeme getirmiştir. Geleneksel hizmet-içi eğitim programlarıyla bu gereksinimin karşılanması oldukça güç görüldüğünden, uzaktan öğretim sistemiyle gerçekleştirilecek iki yıl süreli "Eğitim Önlisans Programı" uygulaması, sorunu çözümlenecek uygun bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurumunun işbirliği sonucu, bu görev çağdaş anlamda ilk uzaktan öğretim uygulamasını başlatan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'ne verilmiştir. Bu Fakülte, Mayıs 1986 başında ortaöğrenimli ilkokul öğretmenlerine uzaktan öğretim yoluyla önlisans programını uygulamaya koymuştur. İlk yılda 46774 öğretmenin eğitimine başlanmış olan programda, aşama aşama bütün ortaöğrenimli öğretmenlere bu olanağın sağlanması yoluna gidilmiş ve 1986-1987 öğretim yılında da 36802 öğretmen programdan mezun olmuştur. 1987-1988 öğretim yılında ise, 92826 öğretmenin Eğitim Önlisans Programına devam etmekte olduğu görülmüştür (Özer, 1989, s. 8).

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin öğretmen yetiştirmeye yönelik ikinci uzaktan öğretim uygulaması ise, Kuzey Kıbrıs Tür Cumhuriyeti'nde ilkokul öğretmen adaylarına yönelik öğretmenlik sertifikası programı olmuştur. Bu programa Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde oturan 116 öğretmen adayı kaydolmuş ve 1988 Eylül ayı itibarıyla programdan 107 öğrenci mezun olmuştur (Çilenti, 1989).

Diğer taraftan, en gelişmiş ve en karmaşık bir öğretim makinesi olarak kabul edilen bilgisayarın eğitim sürecinde kullanılmaya başlanması, öğretmenlerin bilgisayar konusunda eğitilmesi sorununu gündeme getirmiştir. Çünkü teknolojinin sağladığı olanaklardan verimli biçimde yararlanmak personelin yeterli bir eğitimden geçmesine bağlıdır. Bilgisayardan da, öğretme-öğrenme etkinliklerinde yararlanmak için öğretmenlerin bu konuda bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle, Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenleri bilgisayar eğitimi konusunda yetiştirmek için yaz aylarında hizmet-içi eğitim programları düzenlemektedir. Bu programlar ile öğretmenlere bilgisayar teknolojisi tanıtılmakta ve eğitim ortamında bilgisayardan nasıl yararlanılacağı konusunda bilgi verilmektedir.

Kuşkusuz öğretmenler, hizmet öncesi eğitimlerinde de, bilgisayar ve bilgisayar destekli öğretim (Computer - Assisted Instruction) konularında bilgilendirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, üniversitelerin eğitim fakültelerinde okutulan "Eğitim Teknolojisi" dersi ile öğrencilere, çağın bu kültür ögesine ilişkin bilgi verilmektedir. Ancak ne var ki, bu yeni teknolojinin, Türkiye gibi gelişme sürecinde olan ülkelerin öğretmen yetiştirme programlarına katkısının, henüz sınırlı bir düzeyde olduğu da bir gerçektir.

Sonuç

Bilim ve teknolojideki hızlı değişme ve gelişmeler, toplumların eğitim sistemlerini, dolayısıyla öğretmen yetiştirme sistemlerini etkilemektedir. Buna bağlı olarak, öğretmen yetiştirmede radyo, televizyon, projeksiyon makinesi, teyp, video, bilgisayar vb. teknolojik gelişme ve olanaklarının yanısıra; uzaktan öğretim, programlı öğretim ve bilgisayar destekli öğretim gibi çağdaş eğitim teknolojisi yaklaşımlarından da yararlanma yoluna gidilmektedir. Bu teknolojilerin devreye sokulmasıyla öğretme-öğrenme ortamı daha verimli ve daha ilginç bir görünüm kazanacak, böylece, çağdaş anlamda daha kaliteli öğretmenlerin yetiştirilmesi olanaklı olabilecektir. Bu nedenle, öğretmenlere gerek hizmet öncesi gerekse hizmet-içi eğitimlerinde bu teknolojik gelişme ve olanaklar ile eğitim teknolojisindeki çağdaş yaklaşımların tanıtılmasının ve bunların eğitim ortamında nasıl işe koşulabileceğine ilişkin bilgi verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Cevat. **Eğitim Teknolojisi: Kuramlar - Yöntemler**. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1977.
- Çilenti, Kâmuran. "Educational Technology in Turkey," **1989 AECT National Convention**. Dallas, 1989.
- Hızal, Alişan. **Bilgisayar Eğitimi ve Bilgisayar Destekli Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi**. A.Ü. Eğitim Fak. Yay. No. 11, Eskişehir, 1989.
- . "Eğitimde Teknolojiden Yararlanmak Eğitim Teknolojisi midir?," **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. 16:1, 1983, ss. 277 - 286.
- . "Öğretmen Yetiştirmede Programlı Öğretim Yönteminden Yararlanma," **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü Bugünü - Geleceği Sempozyumu: Tebliğler**. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim - Mesleki Eğitim - Teknik Eğitim Fakülteleri, 8-11 Haziran 1987, ss. 127 - 136.
- M.E.T.K. (Milli Eğitim Temel Kanunu). 24 Haziran 1973 tarih ve 14575 sayılı Resmi Gazete.
- Oğuzkan, A. Ferhan. "Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmenin Dünü ve Bugünü," **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü Bugünü - Geleceği Sempozyumu: Tebliğler**. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim - Mesleki Eğitim - Teknik Eğitim Fakülteleri, 8 - 11 Haziran 1987, ss. 357 - 367.
- Özer Bekir. "Türkiye'de Uzaktan Eğitim: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin Uygulamaları," **A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**. 2:2, 1989, ss. 1-24.
- Resmi Gazete. 31 Aralık 1987, Sayı: 19681.
- Teker, Nejmettin. "Öğrenme - Öğretme Süreçleri ve Yeni Teknolojiler," **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. 20:1-2, 1987, ss. 385-394.
- Varış, Fatma. "Öğretmenlik Mesleği Üstüne," **Milli Eğitim**. Eğitim Bilim ve Sanat Dergisi, Sayı: 60, 1983, ss. 7-8.